

pet. Később újabb művészi javításokat kellett rajta eszközölni, hogy mai állapotában lehessen. Közben megindult a táblák egységesítése, pontosítása. Hatvan év után „szállt” vissza a turul a 14. stációra – mint a Munkács tábla szövege is hirdeti: „Visszaszáll a turulmadár a munkácsi várra” –, ugyanis a stáció tetején állt egy kis méretű turulszobor, amelynek 1945 után nyoma veszett évtizedekre, mígnem valaki egy magánház udvarán felfedezte, így a helyére kerülhetett. Később a világítás felvezetése is megtörtént.

A Patrónus Alapítvány, melynek elnöke az újjáépítés kezdeteitől a kálvária ügyében élen járt, egy olyan ötlettel állt elő, hogy az 1920-ban kettévágott városban méltó lenne a békediktátum centenáriuma egy óriási turulszobor fölállítása. Az alapítvány által életre hívott Szoborelőkészítő Bizottság Matl Péter *Magyar Örökség Díjas* kárpátaljai szobrászművész felkérése mellett döntött, akinek legismertebb alkotása a vereckei honfoglalási emlékmű. Helyszínül pedig a kálvária kapuja és első stációja között eddig is létező „kis kilátó” helyét jelölte ki. A szobrot mint az emlékműrendszer negyedik elemét 2020. június 4-én adták át. A szobor anyaga lapos terméskő, mely harmonizál a kálvária többi elemével. Magassága, előre nem terveztem, pont 896 cm lett talapzattal együtt, mely a honfoglalás dátuma.

Így a két világháború között és 1990 után egyaránt kedvelt kirándulóhely, nemzeti zarándokhely nem csupán régi fényében tündöklök, hanem immáron négy részből áll.

Godzsák Attila

Források. *Godzsák Attila*: 30 éve kezdődött el a Magyar Kálvária felújítása. Újhelyi Körkép XXVIII. 2019. 10. sz. 4.; *Kálmán Éva*: Memento Trianon. A 100. országzászló, https://mnl.gov.hu/mnl/bazml/hirek/kalman_eva_memento_trianon_a_100_orzagzaszlo; Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára Sátoraljaújhelyi Fióklevéltár IV. 2419. Zemplén vármegyei titkos letétek levéltári gyűjteménye a. Letéti okmányok 9. doboz, No. 481. A Magyar Kálvária Okmánytára; *Szepesi Bódog*: A Sátoraljaújhelyen épült Magyar Kálvária. Pávay Nyomda, Sátoraljaújhely, 1936.

Boldog IV. Károly tihanyi emlékezete

A Kálvária kálváriája

„A BÉKE BARÁTJA” VOLT

„A keresztény ember meghatározó feladata abban áll, hogy Isten akaratát keresse és ismerje fel mindenben, s hogy aszerint is cselekedjen. Ezzel a mindennapi kihívással nézett szembe az államférfi és keresztény hívő, az ausztriai házból származó Károly. A béke barátja volt. Szemeiben a háború »elborzasztó valóság« volt. Az első világháború viharában vette át országai vezetését, s megkísérelte felkarolni elődöm, XV. Benedek béketörekvéseit. Károly uralkodását már kezdetektől úgy fogta fel, mint »szent szolgálatot« népeiért. Komoly szándéka volt, hogy a keresztény embernek az életszentségre szóló hivatását politikai tevékenységében is kövesse. Ennek kapcsán fontos volt számára a szociális szeretet. Legyen ő mindannyiunk számára példakép, de különösen azoknak, akik ma Európában politikai felelősséget visel-

nek!” – e szavakkal emelte a boldogok közösségébe II. János Pál pápa 2004. október 3-án IV. Károly (1883–1922) osztrák császárt és magyar királyt.¹

IV. Károlyt „A háború kellős közepén, 1916-ban koronázták meg; és tudta, hogy Krisztus a töviskoronát adta neki, és vállalta” – olvassuk a Boldog IV. Károly Ökumenikus Dékánia internetes honlapján.² Megtett mindent, amire lehetősége volt, elsősorban népe békéjéért. A bécsi bencések iskolájában nevelődött, ezért Szent Benedek buzdítását – „Keresd a békét és járj utána!” – érzelmes hűséggel szem előtt tartotta, átjárta egész egyéniségét. Bizonyára mélyen éltek, visszhangoztak lelkében a koronázási szertartáson Isten előtt tett királyi fogadalmának szavai is, amikor később országaiból elűzve, lelkiismerete szavára és a magyar bíboros, sőt, a pápa biztatására kétszer is megkísérelte, hogy visszatérjen Magyarországra, melynek királyává koronázták, s melynek védelmére esküt tett a szertartáson: „Ne feledd, hogy a korona a szentség dicsőségét, gazdagságát és hatalmát jelképezi, amelyek által a király a főpapokhoz válik hasonlónvá, mert Isten szolgálói a lelkeket kormányozzák, a király pedig a veszedelmektől oltalmazza Isten egyházát.”³

Ő volt az egyetlen a vezető európai politikusok közül, aki támogatta XV. Benedek pápa megbékélést szolgáló erőfeszítéseit. De legnemesebb törekvéseit is végzettszerű félreértések kísérték. Az okok között nyilván ott lapul az az értetlenség, sőt, helyenként talán ellenséges viszonyulás is, amely már életében is fogadta a magyar társadalom egyes csoportjaiban „pacifista”-nak leszólt uralkodói személyiségét, s mellette (előítéletesen!) Habsburg voltát is. S tisztelőiben (akkor is és ma is sokan) az „elmaradott” jelzővel illetett „legitimista”-kat látták.

Gömbös Tamás helytörténész IV. Károlyról szóló könyvében írja: „Katonának nevelték, de lelkében sohasem tudott igazán azzá válni, mert irtózott az erőszaktól, a brutalitástól, mindattól, ami a háborúval együtt jár. [...] A fronton személyesen élte meg a sebesült és haladokló katonák szenvedéseit, a pusztítást, az öldöklést. Mindez elrettentő erővel hatott rá. A háborúnak már akkor véget akart vetni, amikor a hadi helyzet még nem vált kilátástalanná. A szövetséges II. Vilmos német császár hallani sem akart békekötésről, hiszen még úgy vélte, olyan »csodafegyvert« tart a kezében (a tengeralattjárót), amelyet ha bevet, akkor majd ő diktálhatja a békét. Erről azonban IV. Károly hallani sem akart. Lelki szemei előtt feltűntek a megtorpedózott hajók sebesülten fuldokló tengerészei. Véget akart vetni az emberek értelmetlen mézszárlásának. Nem adta fel a békekísérletet, 1917 márciusában titkos közvetítéssel levelet juttatott el Poincaré francia köztársasági elnökhöz, hogy az antanthatalmak milyen feltételek mellett kötnének fegyverszünetet és békét? A válasz lesújtó és megalázó volt, nagyjából a trianoni diktátum föltételeit foglalta magában. (Ez már akkor készen állt!)”

A háborús mendemonda szerint 1918-ban, „amikor a tömegmegmozdulások már a fővárosra is átterjedtek, Lukachich Géza altábornagy fegyverhasználatot akart elrendelni, valamint azt javasolta, hogy a Nemzeti Bizottmányt – Károlyi Mihályt és társait – tartóztassák le és zárják börtönbe. A király azonban inkább tárgyalásba kezdett Károlyival, s végül önként lemondott a hatalomról, mondván: »Az ország érdeke így kívánta«. Magyar kritikusai emiatt a háború után közvetve Károlyt is okolták a trianoni tragédia bekövetkeztéért. Csak hogy báró Lukachich altábornagy 1933-ban megjelent emlékirataiban ezzel kapcsolatban a következőket írta: »Már 1919-ben kezdett terjedni az a mendemonda, hogy az összeomlás

1 Magyar Katolikus Lexikon. Főszerk.: Diós István. Szerk.: Viczián János. Szent István Társulat, Budapest, 2004. 88.

2 Boldog IV. Károly, az utolsó magyar király. Boldog IV. Károly Ökumenikus Dékánia, oblatus.katolikus.at/bk.html

3 Kovács Gergely: Fogadd a koronát! Új Ember Kiadó, Budapest, 2004. 105–109.

azért következett be, mert a budapesti karhatalmi csapatok királyi parancsra nem használhatták a löfegyvert az összeomlás éjszakáján. E mese alapján mind többen hiszik el azt, hogy 1918. október 30-áról 31-ére virradóan rendelkezésre állott volna Budapesten még olyan katonai csapat, amellyel a rendet fenn lehetett volna tartani, amely parancsra lött volna»...»⁴

„A béke barátja”-nak politikáját tehát számos igaztalan bírálat, kritika érte, pedig korát messze megelőzte több haladó intézkedésével. A rendkívül súlyos háborús politikai helyzet ellenére belpolitikai téren széles körű és példaértékű szociális törvénykezésbe kezdett. Az egyház társadalmi igazságosságról szóló tanítása alapján gyakorolta uralkodói hatalmát. „Az új uralkodó – olvasható Gömbös Tamás idézett könyvében – 1916. december 31-én hatályon kívül helyezett minden elavult udvari etikettet és fölösleges ceremóniát. [...] Intézkedései friss légáramot hoztak a császári udvar bedohosodott légkörébe...” Királlyá koronázásának szertartása után az ünnepi fogadás tizenkilenc fogását a budapesti hadikórházakba küldette, s a magyar országgyűlés által neki és hitvesének ajándékozott százezer aranyat szociális célokra, hadiözvegyek és hadiárvak megsegítésére ajánlotta fel. Szociális intézkedései között kimagaslik, hogy ő hozott először létre a világon népjóléti minisztériumot, Ausztriában, majd Magyarországon is. A hadseregben pedig eltörölte a fizikai büntetést, s általában könnyíteni igyekezett a legénységre nehezedő terheken. 1918. november 13-án Eckartsau nyilatkozatában lemondott a magyar államügyekben való részvételéről (de királyi posztjáról nem), s elismerte azt a döntést is, mellyel Magyarország jövőendő (köztársasági) államformáját megállapítja. Kérdés, ha az erőszakos detronizáció nem következik be, milyen hatalmi megosztás jöhetett volna létre Magyarországon, s abban Károlynak milyen szerep juthatott volna (mondjuk mai értelemben vett XX. századi királyságok – holland, belga, spanyol, Egyesült Királyság... – modellje esetén, alkotmányos vagy parlamenti monarchia államformával?!).

1919 tavaszán az osztrák kormány felszólította IV. Károlyt Ausztria elhagyására. Miután erre nem volt hajlandó, családjával együtt „kísérték át” brit tisztek – az antant utasítására – Svájcba. Az osztrák kiutasítást, hamarosan követte a magyar, amelyre második sikertelen magyarországi visszatérési kísérlete után került sor 1921 októberében, amikor is a királyi párt a Nemzeti Hadsereg őrizetbe vette, s előbb Tatára, majd Tihanyba, végül Baján át (az antant vezényletével) a Portugáliához tartozó atlanti-óceáni Madeira szigetére száműzte.

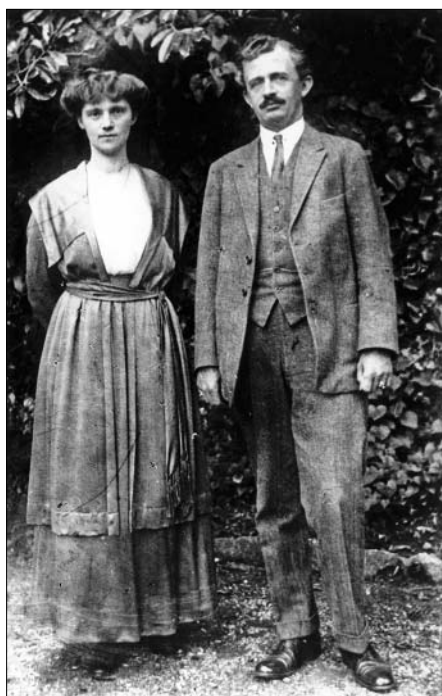
A KIRÁLY TISZTELETE TIHANYBAN

A trianoni tragédia sokkja utáni első felocsúdás jeleként a tiltakozás és a revizionista gondolat jegyében országszerte emlékművek, emlékjelek, emlékszobrok felállítása kezdődött el nemzeti hőseink, nagyjaink példáját idézve, a nemzeti öntudatot megerősítő célzattal, s mintegy a Szent István-i birodalom egységét hirdetve.

Tihany 1926-ban kapcsolódott a fővárosi és az akkor már országossá terebélyesedő mentőkhöz, sajátos helyi jelleggel: kálvária építésével. Ugyanis az 1921-ben Madeira szigetére száműzött IV. Károly magyarországi utolsó napjait (október 26–31.) Tihanyban, a Szent Ányos bencés apátságban töltötte feleségével, Zita királynéval. A királyi párt az apátságban szállásolták el, a „felszínen” rejtve hagyva, hogy tulajdonképpen foglyok, s internálásuknak Tihany csak az egyik állomása. Siménfalvy Tihamér vezérkari ezredes, aki a királyi pár elszállásolásának volt a felelőse, utasításba adta, hogy „az apátság folyosóit csak akkor foglalhatják el az örök és a titkosrendőrök, amikor mindenki elfoglalta a számára ki-

4 Gömbös Tamás: Akikről Budapesten utcát neveztek el. Heraldika Kiadó, Budapest, 1997. 325.

jelölt szobát. Így a vendégek azt érezhették, hogy valóban vendégek, és nem internálás végett helyezték el őket Tihanyban.⁵ A mélyen vallásos, törvényt és történelmi hagyományokat tisztelő tihanyi nép (bár szinte teljesen el volt szigetelve az uralkodó pártól), örökre szívébe zárta Károlyt és Zitát, akik a keresztény alázat méltóságával fogadták el kiszolgáltatott helyzetüket, Istenre bízva sorsukat. Ezért a településen különös tisztelet, szeretet övezte (s övezi ma is) Boldog IV. Károlyt, s boldoggá avatására váró hitvesét is.

**IV. Károly király és hitvese,
Bourbon-Pármái Zita 1920 körül
(Magyar Nemzeti Múzeum,
Történeti Fényképtár)**

A királyi pár ötnapos tihanyi tartózkodásával kapcsolatban felmerülhet, hogy miért nem indították őket tovább már a második-harmadik napon? Nyilván ennek nyomós oka volt. Többen és többször megpróbálták ugyanis Károlyt rábeszélteni, hogy mondjon le királyi tisztéről, trónigényéről, de ő erősen ellenállt. A tihanyi tartózkodás idején a kormány nagyon bízott Csernoch János bíboros időzített látogatásában, amelynek tervezett célja volt, hogy rábeszélje az uralkodót a lemondásra. A főpásztor október 28-án délelőtt érkezett Tihanyba, de meggyőzési kísérlete eredménytelen volt.

Az 1926-ban megalakult IV. Károly Tihanyi Országos Emlékbizottság célul tűzte ki, hogy a kálváriával, Jézus Krisztus szenvedésteli, Golgotára vezető keresztútjával és felfesztésével Magyarország trianoni keresztre feszítését, megcsonkítását, a Nagy Háborúban elesett vagy megsebesült magyar katonák szenvedéseit, valamint Károly király tragikus sorsát, illetve a Megváltó harmadnapra történt dicsőséges feltámadásával hazánk „újjászületését”, vagyis az ezeréves Magyarország visszatérését szimbolizálják. Tiltakozás volt ez bizonyos értelemben, következetes megfogalmazása annak, hogy egy nemzet nem adja föl magát, ha keresztre feszítik is országát.

1926. augusztus 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén tartottak először Tihanyban ünnepséget a néhai uralkodó emlékére a IV. Károly Tihanyi Országos Emlékbizottság szervezésében. A mementó kez-

detén Rott Nándor veszprémi megyés püspök megáldotta az alkalomra elkészült IV. Károly-harangot, amely a harangtoronyban hirdeti ma is szertartásokra hívó szavával utolsó királyunk emlékét, valamint ez alkalommal leplezték le azt a márványtáblát is a „királyszobák”-ban, amely megörökíti a király és hitvese tihanyi tartózkodásának eseményét. A püspök végül szentmisét mutatott be az ún. Óvár vagy Óhegy déli lejtőjén, az Attila-dombon (a későbbi kálvária helyén). Egy év múlva az augusztus 15-ei emléknapot már „királynap”-ként, a szertartást „királymise”-ként emlegették Tihanyban.

A kálvária építésére kiszemelt terület tulajdonosa a Tihanyi Közbirtokosság volt, amely a nemes és kegyeletes célra való tekintettel minden ellenszolgáltatás nélkül átengedte azt az

⁵ Vidóczy Asztrik: IV. Károly és Zita királyné tihanyi tartózkodása. In Tihanyi Kalendárium 1997. Tihanyi Bencés Apátság, Tihany, 1996 [41–57.] 50.

emlékbizottságnak. Az építkezés pénzügyi fedezetét a vármegyék biztosították. Az önálló vagy összevont vármegyék egy-egy stáció felállítását vállalták a régi 63 vármegye nevében.

1928. augusztus 15-én Rott Nándor püspök szentmise keretében megáldotta az első, Pest, Fejér és Zala megye felajánlásával elkészült stációkat az Attila-dombon. Az ünnepi szertartáson részt vett a kormány és a kormányzó nevében Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter is, valamint a királyi család több tagja.

A tihanyi IV. Károly Kálvária egykori képeslapon (Vass Sándor Alberik OSB felvétele, 1938; a Tihanyi Bencés Apátság Gyűjteményéből)

A kálvária építésének befejező ünnepélyes mozzanataira végül 1931. augusztus 15-én kerülhetett sor, amikor is a keresztény történelmi emlékhelyet Serédi Jusztinián bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek szentelte fel. A IV. Károly-kálvárián Siklódy Lőrinc tervei szerint 14 stáció vezetett fel a három kökereszthez, rajtuk a zarándokhely építését adományaikkal támogató szabad királyi városok és vármegyék címereivel, kőfaragók művészi munkáival. A három monumentális kökereszt mögött sziklából kiképezett szimbolikus Hármashalom állott, melyen az apostoli kettőskereszt volt látható a stilizált Magyar Szent Koronával, s alatta IV. Károly bronz domborművé képmása. A keresztel előtti mellvéden belül a Trianonban elcsatolt vármegyék címereit örökítették meg a kőfaragók, s itt a *Magyar Hiszekegy* pár sora is olvasható volt. A kálvária neves nemzetközi vallási zarándokhellyé vált egészen 1950-ig, a tihanyiak a keresztutat nagyhéten mindig itt járták.⁶

A KÁLVÁRIA „SZOCIALISTA TRIANONJA”

A történelem azonban kegyetlen párhuzamot húzott a száműzött király és az emlékére állított kálvária tragikus sors történetével, amelyről évtizedeken át beszélni is tilos volt. Keserű valóság, hogy nemzedékek nőttek fel Tihanyban és környékén és szerte az országban úgy, hogy soha nem is hallottak a IV. Károly kálváriáról (s még talán IV. Károlyról sem!). Első-

⁶ A tihanyi ünnep. Zalai Közlöny 1931. augusztus 18. 3.

ként 1989 júliusában Ráday Mihály népszerű városvédő televíziós műsora törte meg a jeget, melyben felidéződtek az emlékezetes kálvária megépülésének és 1960-ban történt barbár lerombolásának történelmi stációi.

A két esemény közötti időszakban lezajlott egy újabb pusztító világháború, majd Európa keleti felén kiépült a kommunista diktatúrák hálózata Moszkva irányításával, és soha nem látott mértékű egyházüldözés vette kezdetét az ún. „szocialista szektor” államaiban. E nyomás alatt a katolikus egyház sem tudott sokszor egyenes derékkal szolgálni, hitelességét megnyirbálta besodródása/besodortatása az '50-es évektől kiépülő békepapi mozgalomba, valamint az ügynöki (besúgó) hálózatba. A korszak tisztító erejű eseménye volt a magyar földön 1956-ban kitört forradalom, amely az első szakadást jelentette a kommunizmus megdönthetetlennek látszó rendszerén. A tisztító erő, úgy tűnt, az egyházat is kiféheríti, hiszen mint Szabó Csaba történész írja: a korabeli szemlélő számára úgy tűnhetett, hogy a forradalom után az egyház megerősödve tér magához. A békepapi mozgalmat Mindszenty és hozzá hű püspökei, valamint a Vatikán lényegében „lefejezték”. Azonban a forradalom bukása után, 1956–1957 fordulóján elkezdett magához térni az államhatalom, s az egyház elleni küzdelem folytatódott. Az 1959. évi 25. számú törvényerejű rendelettel újra kimondták: az állam és a vallásfelekezetek közötti ügyek intézésére Állami Egyházügyi Hivatalt (ÁEH) kell felállítani (valójában visszaállítani!), melynek elnökét a minisztertanács nevezi ki, szervezetére, hatáskörére, valamint működésére, vonatkozó rendelkezéseket a minisztertanács állapítja meg.⁷

A magyar egyházra nézve talán a legsúlyosabb csapás Badalik Bertalan veszprémi püspök 1957. augusztus 15-én történt internálása volt. Ő az ÁEH jelentéseiben úgy szerepelt, mint „a legveszélyesebb főpap” („Mindszentyhez mérhető ellenség”), akinek idején a békepapi mozgalom nem tudott kibontakozni a Veszprémi egyházmegyében.⁸

A tihanyi kálvária tragikus lerombolásában kulcsszerepe volt a Veszprémi egyházmegye állami jóváhagyással kinevezett vezetőjének, „apostoli kormányzó”-jának, Klempa Sándor Károlynak (O.Praem., 1898–1985), aki készségesnek mutatkozott a barbár cselekmény kivitelezésére az állami vezetéssel egyetértésben.

1950-től a csoportos keresztútjárás a tihanyi kálvárián már csak rendőrségi engedéllyel volt lehetséges, de mivel idegenforgalmi látványosság is volt a zarándokhely, a turistákat nem korlátozhatta a rendőrségi rendelkezés. A kálvária „szocialista Trianonja”, ahogy Vass Sándor Alberik, Tihany egykori bencés plébánosa fogalmazott 1989-ben, az '50-es évek végén kezdődött el, és vandál módon 60 évvel ezelőtt, 1960-ban fejeződött be. Alberik atya 1937-től 1962-ig szolgált a településen, s testközelből látta, fotóival meg is örökítette a kálvária „*démoni erővel végrehajtott eltakarítását*” 1960-ban. (Bár a felvételeket az ÁEH tilalma ellenére készítette a parancsuralmi rendszerrel dacolva, s bár több tekerics negatívját be is kellett szolgáltatnia az egyházmegye ÁEH-s „*bajszos püspöké*”-nek, mégis sok fényképe, diája megőrződött az utókorra.)

A település tanácselnöke, Stolcz Gusztávné (mint az állami megtorló gépezet helyi láncszeme) is helyeselte a kálvária lerombolását, amelyhez nem volt nehéz támogató társakat, elkötelezett pártmunkásokat találnia környezetében.

Az egyre fenyegetőbbé váló eseményeket Alberik atya naplójában rögzítette annak idején, s így pontos képünk van a rombolás szomorú stációiról: „1960 áprilisában a tanácselnök-

⁷ Szabó Csaba: Magyarország és a Vatikán. Egyházpolitika a hatvanas években. In Rainer M. János (szerk.): „Hatvanas évek” Magyarországon. Tanulmányok. 1956-os Intézet, Budapest, 2004. [63–95.] 67–68.

⁸ Kőpeczi Bócz Edit: Az Állami Egyházügyi Hivatal tevékenysége, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. 16–17.

nő azt kérdezte, megkaptam-e már a kálvária lebontásról szóló rendelkezést Klempa úrtól. A hírt megkaptam, s döbbenet olvastam benne a főpásztor csatolt levelét, melyet a megyei tanácselnöknek írt: »Tudomásomra jutott, hogy Veszprém megye 15 éves felszabadulását emlékmű felállításával óhajtja megünnepelni. Ezen nagyjelentőségű tervet megvalósulásában támogatni óhajtom. Tekintve, hogy Tihanyba tervezik az emlékmű felállítását, a magam részéről helyeslem és támogatom az elgondolást, hogy a volt Károly Király Kálvária helyén állíttassék fel az emlékmű.« [...] Mikor elolvastam, fejembe borzasztó, még soha nem érzett nyomás jött. Vértolulás! Ha nem ülök, elesek... Így mentem misézni. Megrendülésemnek nem az volt a fő oka, hogy az országos kincset, az európai hírű kálváriát elpusztítják, hanem az, hogy ehhez a szabad menetet főpap keze adja meg! Ahelyett, hogy tiltakozna minden erejével még a lebontás gondolata ellen is, ő maga dobja oda áldozatul a hóhér kezei közé.»⁹

Az apostoli kormányzó levele és Alberik atya megrendülése/megbotránkozása fényt vet az akkori idők állam-egyházi viszonyaira, a papság kiszolgáltatottságára, a diplomácia veszeles vizeire tévedt, illetve megfélemlített/beszervezett papok meghasonlottságára.

Dr. Klempa Sándor ellentmondásos személyiséggel kapcsolatban Legeza Márton a Pázmány Péter Katolikus Egyetem történelem szakos hallgatójaként *A tihanyi IV. Károly Kálvária lerombolása, és annak körülményei (1959–1960)* című szakdolgozatában megdöbbentő információkat tett közzé kutatómunkája eredményeként. Ebből kiderül többek között, hogy a rendkívüli műveltségű premontrei szerzetes, dr. Klempa Sándor Károly, aki több nyelven beszélt, és több tudományterülettel is foglalkozott, s emellett kiemelkedő közösségszervező (cserkészvezetői) tevékenységéről is híres volt, akit feltehetően egy eltitkolt, múltbeli magánéleti eseménye miatt a Veszprém megyei ÁEH emberei megzsaroltak, 1949 és 1954 között már rendszeresen megfigyeltek, 1954-ben letartóztattak, bebörtönöztek. Ezután derekat hajlítva, az életét mentve engedelmesen elfogadta a beszervezést az állami ügynökhálózatba. Különösképpen súlyos fényt vet – úgy is mondhatnánk – „megbomlott” személyiségére, hogy a tihanyi IV. Károly Kálvária lebontását, megsemmisítését elősegítette, támogatta. Ugyanis, mint azt Legeza Márton feltárja, családját őrnagyi rangban lévő apja révén komoly érzelmi szálak kötötték a száműzött IV. Károlyhoz. Apja, aki a király második visszatérése idején az uralkodó iránti hűségre feleskette az egész győri helyőrséget, a IV. Károly király emlékét ápoló alapító bizottságnak is tagja volt. A szent életű királyhoz való ragaszkodásáról Klempa Sándor szerzetesként is több alkalommal tanúbizonyságot tett. A mohácsi csata 400. évfordulóján (1926-ban) családjával együtt meglátogatta a száműzetésben élő királyi családot, ahol Habsburg Ottó kérésére misét celebrált az elesettek emlékére.¹⁰

Mindezek alapján Legeza Márton összegzésével egyetérthetünk: „tragikus fintora a sorsnak, hogy a kálvária egyik építője az apja volt a kálvária egyik lerombolójának”.

1960 tavaszán a tanácselnök utasítására megkezdődött a barbár rombolás. Az elsőnek kivezényelt szakmunkások ugyan megtagadták a méltatlan munkát, de később mások „beálltak a sorba”, s megkezdték a stációk plakettjeinek kibontását. Őket azonban elkergette a népharag, hegyes villa és furkósbotok kíséretében. Ekkor rendőrök közreműködésével folytatták a bontást, akik a bokrok közé lapulva biztosították – fegyverrel!! – a „nyugalmat”. A stációk ledöntését traktorral végezték, úgy, hogy a gép elejére óriási fagerendát

9 Vass Sándor Alberik: „Bevégeztetett”. Tihanyi emlékezet. Tihanyi Bencés Apátság, Tihany, 2005. 81.

10 Legeza Márton: *A tihanyi IV. Károly Kálvária lerombolása, és annak körülményei (1959–1960)*. PPKÉ-BTK szakdolgozat 43. (MOL XIX-A-21-a 21. d. M-5-8/1960)

erősítettek, s azzal mentek neki az oszlopoknak. Majd következett a kőeresztek ledöntése, melyet a füredi hajógyár darujával tépkedtek ki. „A tihanyi asszonyok egy csoportja letről nézte a pusztítást, szótlánul, dermedten. Egyszer csak hangos zokogásban törtek ki valamennyien” – emlékezett Alberik atya. „Olyan érzése volt az embernek, mintha egy páncélos csata helyszínére került volna. Ráadásul ekkor már nyár volt, turisták százai fordultak meg az apátság környékén. Mind szemtanúi voltak e barbárságnak. A tihanyiak nappal nem mertek, de esténként virágokat hoztak a ledöntött Krisztusra, s megálltak énekelni: »Keresztények sírjatok...!« A néppel sírtunk mi is, papok, meg a kis óvodások. Az ő folyosójukra hordták be ugyanis először a kibontott rézreliefeket s egyre azt kérdezték: »Miért bántják a szegény Jézuskát?« Annyira hatott rájuk a dolog, hogy az óvónénik közbenjárására a helyi tanács elhordatta a szeneskamrájukba, mintha máshol nem akadt volna hely. Onnan vitettem fel később a lakásomba a folyosóra...”¹¹

A ledöntött Krisztus-szobor a kálvárián
(Vass Sándor Alberik OSB felvétele, 1960;
a Tihanyi Bencés Apátság Gyűjteményéből)

**„Kő kövön nem maradt...”,
a lerombolt tihanyi kálvária**
(Vass Sándor Alberik OSB felvétele, 1960;
a Tihanyi Bencés Apátság Gyűjteményéből)

Kő kövön nem maradt május 19-re a kálvária helyén. Bár Klempa Sándor apostoli kormányzó megegyezett a megyével, hogy „a bontásból származó építési anyagokat az egyházközség vezetőségétől megjelölt helyen kell tárolni” – írta Alberik atya naplójába –, minden mozdítható anyagot, törmelékét elszállították a rombolás helyszínről a teherautókkal. Úgy kezelték a bontási anyag elszállítását, mintha személtakarítást végeztek volna. Végül a korpuszokat a zalaszentgróti temetőben rakták le a fűbe, ahol hetekig heverték, s onnan a sümegi temetőbe vitték őket, ahol a ravatalozó mellett felállított keresztken helyezték el a tihanyihoz hasonló módon. A stációk reliefjei pedig a veszprémi Árpád-házi Szent Margit-templom belső falán szolgáltak keresztúttként. „Az építmények feldúlása és szétverése után csend lett. A pusztulás és a halál csendje. A IV. Károly Kálvária felett is elhangzott a nagypénteki »Consummatum est«... Az ember pusztítani pusztíthat, de sose az Istent, hanem mindig önmagát” – zárta a

11 Vass Sándor Alberik i. m. 87–89.

Az újjáépített IV. Károly Kálvária felszentelési ünnepe (A szerző felvétele, 2013)

kálvária lerombolásáról emlékező naplóját Alberik atya.¹² („*Sokatmondó*” epilógus: a kálvária helyén felszabadulási emlékmű nem épült, még csak tervek sem készültek e célra.)

Több mint hat évtizeden át nem lehetett beszélni sem mindarról, ami Tihanyban történt 1960-ban. Az diktatúra át- és túlélői azonban, akiket hitük erősített, nem feledkeztek meg a történekről, s mikor lengedezni kezdtek a szabadság szellői, rögtön jeleztek, hogy a kálváriát vissza kell állítani, mert az igazságtétel pillanata elérkezett. Szomorú és tanulságos azonban a valóság, hogy a 28 nap alatt lerombolt kálvária visszaállítására csak két és fél évtized után kerülhetett sor. Pászthory Valter bencés plébános idején 1991-ben létrejött ugyan a település vezetése és az apátság összefogásával a tervek megvalósítására a IV. Károly Kálvária Alapítvány, s a következő évben lerakhatták a felállítandó kálvária alapkövét, de a végső visszaépítésre és az emlékjel megáldására, felszentelésére csak a Korzenszky Richárd perjel által koordinált munkálatok végén, 2013 szeptemberében kerülhetett sor ünnepélyes ökumenikus istentisztelet keretében, Márfi Gyula érsek, Bölcseki Gusztáv református, Szemerei János evangélikus püspök szolgálatával. Emlékezetes pillanat volt ez Tihany, de az ország történetében is, melyről Tósoki Imre, a település polgármestere így fogalmazott: „*A kálvária újjáépítése nem csupán településtörténeti jelentőségű, hanem az igazságtétel, a jóvátétel pillanata is, tanúskodik arról, hogy a sötétség sosem oltja ki az emberek hitét egy jobb világban.*”¹³

Toldi Éva

¹² Uo.

¹³ Toldi Éva: Az igazságtétel pillanata. A tihanyi kálvária újjáépítésének ünnepe. Magyar Kurír–Katolikus Hírportál, www.magyarukurir.hu, 2013. szeptember 16.